

Szatanek József

Atya vára a Duna felett

A Délvidéken, a Duna jobb partja mentén, több, igen látványos várrom csábitja megállásra az egykori Szerémséget járó utazókat. A folyó fölé magasodó löszplatóra épült Atya vára könnyen megközelíthető, fontos turisztikai célpont, ráadásul közelében más, jelentős erődítmények is további kirándulásokra csalogatnak.

Atya várához indulva a legcél-szerűbb a magyarországi Udvar határátkelőhelyen átlépni Horvátországba. Ezt követően egyenesen Eszéknek (Osijek) vesszük az irányt, majd a város déli végénél rákanyarodunk a Duna jobb partja mentén vezető 2-es főútra, amelyről nem szabad letérni, mivel egyenesen úticélunkhoz vezet. 20 kilométer megtétele után érjük el Borovo ipari települését, melynek szélén a középkorban a „castrum Boroh”-nak nevezett vár emelkedett, de ennek ma nyoma sincs. Ezután Vukovárra érkezünk. A városban, a mai ferences kolostor helyén állott egykor az itteni vármegyének nevet adó Valkó vára. A főúton haladva átszeljük Vukovárt, majd Sotin településre érünk. Itt is volt egy vár valaha, amit Szata várának neveztek, de manapság sajnos ezt is hiába keressük. Mikorra már-már úgy éreznénk, ez az elpusztult várak útvonala, ahol a várromok rajongói számára nemigen akad látnivaló, Sarengrád (Šaregrad) falu

A kaputorony dél felől

közelébe érünk, melynek szélén, egy meredek löszfal peremén ott magasodik Atya várának romja, amit legalább részben megkíméltek a viharos századok.

A várhoz nem kell bemenni a faluba. Mielőtt a műút levezetne abba a völgybe, ahol Sarengrád község terül el, balra egy elágazást látunk, ahová bekanyarodunk, egy földes útra térünk, amin egészen a várig haladhatunk.

Atya-vár keletkezésének idejét régebben a 15. század elejére tették, építtetőjének pedig a Maróti családot tartották. Engel Pál kutatásai óta tudjuk, hogy várnagyát 1300 körül már említik, tehát jóval

korábban emelték. A vár uradalma a 13. sz. második felében a Zsámbokirokonság Ajnárdfi ágé volt, majd a 14. században a tőlük származó Kükei (Atyai) családé lett. Az építtetőt tehát e nemzetségek sorában kereshetjük. A helység mai horvát neve (Šaregrad) a

„Szár” névből eredeztethető, amiből arra lehet következtetni, hogy Atya vára Kükei „Szár” László (1326-51) nyitrai ispán székhelye lehetett. Unokájától, Jánostól hűtlenség címén Zsigmond király 1387 körül elvette, és János egyik rokonának, Kükei Somrákosnak, majd annak halála után, 1398-ban Maróti János bánnak adományozta. A Marótiak jelentős építkezéseket folytattak a várban, amely ekkor nyerte el mai formáját. Miután Maróti Mátyással 1470-ben kihalt a család, a várat Mátyás király vingárti Geréb Mátyásnak és Péternek adta. Az ő családjuk birtokolta 1481-1503 között. A várhoz ekkortájt kiterjedt uradalom és huszonnégy falu tartozott. A vár és birtoka 1504-től 1516-ig a Perényieké volt, majd 1516-tól a

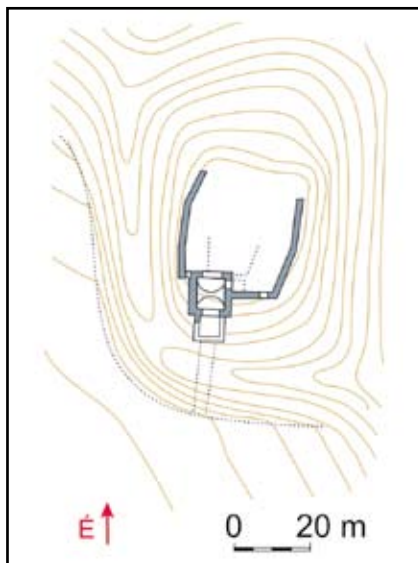
Atya várának környezete

A romok és a település 1870 körül

vár elestéig az enyingi Török családé. A török sereg 1526 augusztusának elején foglalta el. Ungrád Dávid 1572-ben, majd valamivel később Schweiger Salamon már csak romjait említi.

A téglából épült, szabálytalan sokszög alaprajzú várat nyugatról és a déli oldal felől széles és mély sánc vette körbe. Belterületére a déli oldal felől, a tekintélyes méretű, négyzet alaprajzú kaputorony erősen megrongálódott kávájú ajtónyílásán keresztül juthatunk be, melyhez egy kisebb, négyzet alakú, teljesen elpusztult épület csatlakozott. A kaputoronynál érdemes elidőzni, hiszen ez most a vár legfőbb látványossága. A torony földszintjén jól megfigyelhetők a beomlott dongaboltozat nyomai. Az emeleti helyiséget a 14-15. század fordulóján körül gótikus bordás keresztboltozattal látták el, a boltvállak és a bordázat indítása most is látható. Az emeleti szinten szokatlanul nagyméretű, íves lezárású ablakok készültek. A torony északnyugati sarkából, valamint a keleti oldalából indultak ki a vár kerítőfalai. Ezek ma is jól követhetők a felszínen, kivéve az északi várfalat, amely a löszfal mozgása következtében lecsúszott a partoldalban. Egyes kutatók a vár északkeleti sarkánál egy kecskatornyot feltételeznek, ezt

Atya várának alaprajza

azonban csak ásattással lehetne megerősíteni. Manapság a vár belsőjében semmilyen épület nyoma nem figyelhető meg. A torony és a déli várfal szögletében kialakított lépcsőház maradványaiból arra lehet következtetni, hogy a keleti és a déli oldalon a várfal mellett egykor lakóépületek álltak. A falmaradványokról, de magáról a vár területéről is pazar kilátás nyílik a Dunára és környékére.

Atya várának megtekintése után több lehetőség is nyílik a vártúra folytatására, avagy lezárására. A magyar-horvát határ irányába visszaindulva, feltétlenül érdemes Eszék előtt egy kis

Gótikus boltív indítás a kaputorony első emeletén

kitérőt tenni a 213-as főúton kelet felé, Erdőd községbe. A település szélén a Duna fölé emelkedő várom, amelyet 2006/6. számunkban már ismertettünk, fekvésében Atya várával vetekedik, impozáns tornyaival pedig talán még túl is szárnyalja távoli szomszédját.

Atyától keletre, 5 kilométerre szintén egy pompás erődítmény, Újlak várának részben ma is épen álló falai várják a látogatókat. E terjedelmes és igen látványos vár bemutatására egy későbbi cikkben kerül sor.

A különlegességeket kedvelő, merészebb várjárók Újlaktól délkeletnek fordulva, Berekszó és Marót erősségei felé vehetik az irányt. A szerb határon átkelve, 6 km megtétele után már feltűnik Berekszó (Berkasovo) község, melynek északkeleti végében, közvetlenül az út északi oldalán található a Turski Šešir-nek nevezett várhegy. A 15-16. században fennállt kétrészes várnak már csak sáncai figyelhetők meg, déli oldalát jelenleg áthatolhatatlan, tüskés bozót borítja. A Berkasztól 18 km-re délre fekvő Marót vára a Sztudba és a Boszut folyók találkozásánál, Marót (Morović) falu középső részén található. A 15. század eleje táján az a Maróti János bán emeltette, aki egykor Atya várát is átépítette. Bár romjai magánterületen állnak, a tulajdonos engedélyével bejárhatók. A Boszut folyóra néző keleti oldalának magas téglafalai Atya várának romjait idézik.

A kaputorony északról a csatlakozó falszakasszokkal